

Віталій Конопля, Леонід Мацкевич

Роботи городоцької експедиції у 1995 році

Продовжені багаторічні охоронно-рятівні дослідження у с. Мшана Городоцького району Львівської області. Роботи здійснювались Городоцькою археологічною експедицією Інституту українознавства імені І. П. Крип'якевича НАН України разом із Львівським історичним музеєм.

Були здійснені стаціонарні розкопки, розпочаті в 1994 році на стоянці Мшана X. Пам'ятка розташована за 0,6 км на північ від греко-католицької церкви на північній околиці села, в урочищі Острівець-Копань (рис. 1). Усього розкрито 104 кв. м. Нижній культурний шар, віднесений до мезоліту, простежений на глибині 30—50 см від поверхні, на стику чорнозему і світло-жовтого піску. Зафіковано 948 кам'яних артефактів, здебільшого із кременю, а окремі, -з кварциту та обсидіану. Тут небагато залишків сировини (8) і нуклеусів (9), більшість з яких-призматичні-пропорціональні (7). Пластинчатих сколів (364) значно більше, ніж відщепів (254), відходів і дрібних уламків (203), а також знарядь (110). Серед пластинчатих сколів відзначено незначну кількість цілих екземплярів (26,9%), відсутність суперпластин і переважання пластин (57,2%) та значні серії пластинок (39,6%). При цьому, якщо серед пластин лише 16,3% цілих екземплярів, то серед пластинок, —41,0%, а мікропластиинок —83,3%. Близько 80% пластинчатих сколів мають ширину від 0,8 до 1,4 см, а довжину, —2,1—3,5 см. Такі показники є свідченням значної стандартизації і уніфікації кам'яної індустрії комплексу.

Серед знарядь 86,4% виробів виготовлено на пластинчатих сколах (рис. 2). Провідною серією представлені скребки (38,2%), що нараховують 10 типів. Найбільше кінцевих півокруглих (23,8%), зі скісним побочим краєм і з прямим лезом (по 14,3%). Другу групу типів знарядь складають багатоцільові (19,1%), серед яких лише трапеції. Дещо менше ножів (17,3%), при переважанні виробів з ретушшю зі спинки (63,1%). Скобелів —9,1%, різчиків —6,4%, різців —5,4%, вістрів —1,8%, а наконечників, комбінованих і ударно-віджимних знарядь тут лише по одному екземпляру, що складає по 0,9% всіх знарядь. Крім то-

го, зафіковано незначну кількість мушлів, кісток тварин і уламки скам'янілої деревини, що можуть відноситись до цього ж комплексу. В цілому, матеріали свідчать про багаторазове тимчасове заселення цієї території мисливцями, рибалками та збирачами в теплу пору року. Роботи 1995 року підтверджують припущення попереднього року про віднесення поселення до пам'яток східного тарденузу без помітних домішок іншої культурної належності. Стоянка належить до групи Баранне I місцевої локальної культури та етнокультурної спільноти Кам'яниця-Баранне.

До середнього шару, що практично не виділяється стратиграфічно, але добре вичленовується типологічно, віднесено понад 350 фрагментів ліпного посуду і невелику кількість крем'яних виробів із специфічною сплющуючою ретушшю, що заходить на спинку та черевце. Цей комплекс датується добою раннього заліза (висоцька культура), хоча не виключені й більш ранні домішки.

Третій комплекс поселення Мшана X представлений специфічною керамікою переважно з поливою (40 екземплярів), кахлями й уламками керамічних люльок для паління. Більшість із них датується XVII—XIX століттями, а деякі, як наприклад, скло й картеч-уже ХХ століттям.

Стоянка Мшана XII зафікована за 1,5 км на північ від греко-католицької церкви в с. Мшана, в урочищі Застав'єни-Мальчицьке. Пам'ятка знаходиться на висоті 2—3 м над сучасним рівнем спрямленої меліоративними роботами р. Заверещиці, на площині 50 x 100 м. При шурфуванні (1 x 2 м), на глибині 0,3—0,6 м, на стику чорнозему та світло-жовтого піску (підгрунтня В) був зафікований культурний шар доби мезоліту. Серед кам'яних виробів (215 артефактів), сировини-17 екземплярів, нуклеусів-6, відщепів-45, пластинчатих сколів-73, знарядь-22, відходів і дрібних уламків-52. Тут 59,1 відсотка знарядь виготовлено на пластинчастих сколах. Найбільшою групою типів представлені скребки (40,9 відсотків), значно менше ножів (18,2 відсотка), а комбіновані та багатоцільові складають по 13,6 відсотків усіх знарядь. Зафіковано лише

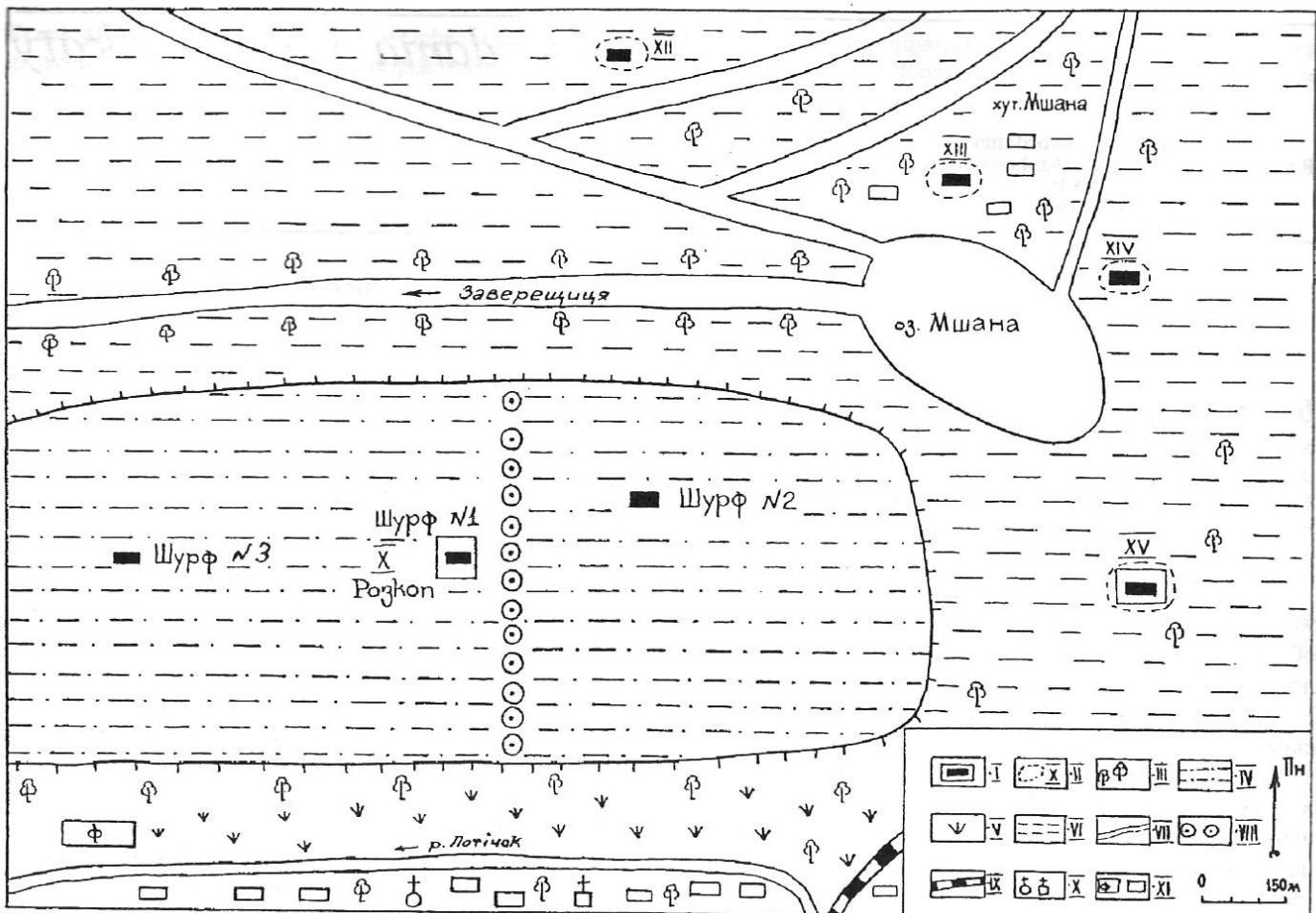

Рис. 1. Стоянки Мшана X і XII—XV. Ситуаційний план

I — шурф і розкоп, II — місцезнаходження і изнахідки, III — дерева, IV — пасовище, V — заболочена територія, VI — луки, VII — річки і канали меліоративні, VIII — огорожа, IX — залізнична колія, X — православна і греко-католицькі церкви, XI — ферма і інші забудови

Ryc. 1. Osady Mszana X i XII—XV. Plan sytuacyjny

I — szyb (sondaż) i wykop, II — zasięg i nr zabytku, III — drzewa, IV — pastwisko, V — teren bagienny, VI — łąka, VII — rzeczki i kanały melioracyjne, VIII — parkan, ogrodzenie, IX — tor kolejowy, X — cerkwie grecko-katolicka i prawosławna, XI — ferma i inne zabudowania

Abb. 1. Siedlungen Mszana X und XII—XV. Lageplan

I — Schacht (Sondierung) und Ausgrabung; II — Fundbereich und -nummer; III — Bäume; IV — Weide; V — Sumpf; VI — Wiese; VII — Meliorationsflüsse und -kanäle; VIII — Zaun; IX — Eisenbahngleis; X — griechisch-katholische und griechisch-orthodoxe Kirche; XI — Farm und andere Gebäude

2 скобеля (9,1 відсотків) і віджимник. Із типів знарядь серед комбінованих наявні скребок-різець, скребок-скобель і скобель-різчик, а з багатоцільових-трапеції симетрична й асиметрична, а також трикутник асиметричний. За більшістю показників комплекс аналогічний мезолітичному шару із Мшани X. До енеолітичного комплексу із Мшани XII відносяться лише окремі фрагменти ліпного посуду та крем“яні вироби. Зафіковані й невеликі кавалки деревини скам“янілої, час використання якої поки невідомий.

Місцезнаходження Мшана XIII розташоване за 1,6 км на північ від греко-католицької церкви, в урочищі Застав“єни-Хутір. Підйомний матеріал зібраний на площині 25 x 50 м, на рівні близько 2 м від урізу води в меліоративному каналі. Серед знахідок-6 відщепів, 7 пластинчастих сколів і по 5 знарядь і відходів. Із знарядь наявний скребок бічний на відщепі та 4 ножа на пластинчастих сколах з ретушшю

з черевця і зі спинки (по два екземляра). Комплекс віднесений до групи пам“яток типу Лука II-Кам“яніця II. Okremi фрагменти посуду та ряд крем“яні виробів складають комплекс, датований добою енеоліту.

Стоянка Мшана XIV зафікована за 1,7 км на північний схід від греко-католицької церкви, в урочищі Застав“єни-За Хутором. Пам“ятка розташована за 0,5 км на схід від хутора Мшана, на мисоподібному підвищенні, на рівні 15 м від урізу озера Мшана, на площині 25 x 50 м. При шурфуванні (1 x 2 м), на глибині 0,25—0,45 м від поверхні, на стику чорнозему та світло-жовтої глини (підгрунтя В), був простежений культурний шар доби мезоліту. Серед 16 крем“яні виробів типологічно виділено жовно, відщеп, пластинка, по два уламки пластинок і пластин, 5 уламків і відходів. Із знарядь — скребок кінцевий півокруглий, різець кутовий і ніж на пластині з двосторонньою

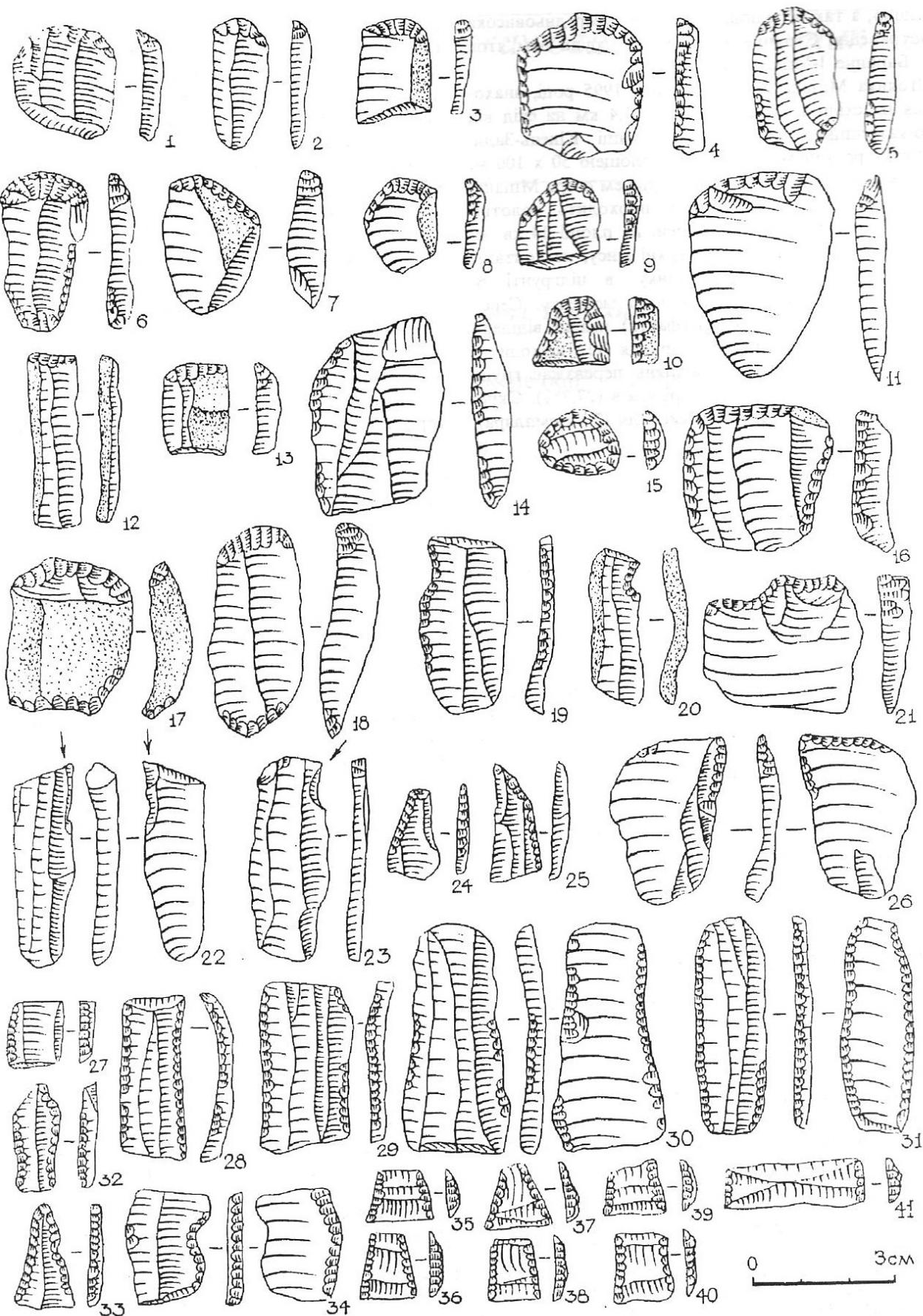

Рис. 2. Поселення Мшана Х. Крем'яні вироби епохи мезоліту
Ryc. 2. Stanowisko Mszana X. Wyroby krzemienne z okresu mezolitu
Abb. 2. Fundstelle Mszana X. Feuersteinerzeugnisse aus dem Mesolithikum

ретушшю, а також типова симетрична середньовисока мікротрапеція. Стоянка віднесена до групи пам“яток типу Баранне I-Мшана X.

Стоянка Мшана XV, відкрита в 1995 році, знаходиться на східній околиці села, за 1,4 км на схід від греко-католицької церкви, в урочищі Кінець-Зади. Пам“ятка розташована на мису, площею 50 x 100 м, висота якого становить 15 м над рівнем озера Мшана. За 0,1 км на схід від пункту проходить полотно залізниці. Розкопки тут проведені на площі 14 кв. м. На глибині 30—50 см від поверхні мису, на контакти гумусу та жовтуватого суглинку, в підгрунті В, зафікований культурний шар доби мезоліту. Серед кам“яних предметів (134 артефакта) наявні відщепи (49), пластинчаті сколи (23), знаряддя (11), відходи та уламки (51 екземпляр). Із знарядь переважає група скребків (36,3%), дещо менше різчиків (27,3%). Окремими виробами представлені скобеля (2 екземпляра),

різець кутовий і ніж з ретушшю з черевця. Комплекс віднесений до групи пам“яток типу Лука II-Кам“яниця II. Енеолітом датуються окрім уламки посуду та фрагмент крем“яного ножа. До XVII—XX століть віднесені фрагменти глиняного та скляного посуду, уламки різноманітних металевих виробів.

На сьогодні в радіусі до 1 км від озера Мшана вже відомо близько 50 стоянок, місцезнаходжень, інших археологічних пам“яток. Їх часовий діапазон—від мезоліту до середньовіччя включно. Це свідчить про комплекс певних можливостей природного середовища (екосфери) на протязі останніх 6—8 тисяч років. Людину тут, очевидно, приваблювали, перш за все, значна біомаса. Незважаючи на переважно привласнюючі види господарської діяльності, її посугі, хижацькі способи здобичі їжі, можливості природного середовища дозволяли проживати людині на цій території практично на всіх етапах голоценового часу.

Vitalij Konoplja, Leonid Mackevij

Prace ekspedycji gródeckiej w 1995 r.

Streszczenie

Badania prowadzone były w pobliżu wsi Mszana (obw. Lwów). Na stanowisku Mszana X przekopano 104 m² odkrywając 948 wytworów z krzemienia, kwarcytu i obsydianu. Wśród 110 narzędzi występowaly drapacze, noże a z geometrycznych form — 21 trapezów.

Zbliżone materiały mezolityczne odkryto przy szybie na stanowisku Mszana XII (215 artefaktów) i Mszana XIV (16 przedmiotów). Analogiczny zespół reprezentuje Mszana XIII (23 narzędzi). Są to zabytki wschodnio-tardenuaskie typu Baranie I.

Materiały mezolityczne typu Łuka II odkryte zostały w trakcie prac na stanowisku Mszana XV (134 artefakty). Na stanowiskach tych oprócz mezolitu reprezentowane są ślady końca eneolitu, wczesnej epoki żelaza, wczesnego średniowiecza i czasów współczesnych.

W promieniu do 1 km od jeziora Mszana znanych jest około 50 stanowisk archeologicznych (mezolit — średniowiecze). Świadczy to o określonych możliwościach wykorzystywania środowiska naturalnego (ekosfery) w ciągu ostatnich 6—8 tysiącleci w tym rejonie.

Vitalij Konoplja, Leonid Mackevij

Arbeiten der Gródek-Expedition 1995

Zusammenfassung

Untersuchungen wurden in der Nähe des Dorfes Mszana (Bezirk Lemberg) durchgeführt. Auf der Fundstelle Mszana wurden 104 m² durchgraben, 948 Erzeugnisse aus Feuerstein, Quarzit und Obsidian freigelegt. Unter 110 Geräten gab es Kratzer, Messer, und aus geometrischen Formen — 21 Trapeze.

Ähnliche mesolithische Materialien wurden am Schacht auf der Fundstelle Mszana XII (215 Artefakte) und Mszana XIV (16 Gegenstände) entdeckt. Einen analogen Komplex vertritt Mszana XIII (23 Geräte). Das sind Osttardenoisien-Funde vom Typ Baranie I.

Mesolithische Materialien vom Typ Łuka II wurden im Laufe der Arbeiten auf der Fundstelle Mszana XV (134 Artefakte) entdeckt. Auf diesen Fundstellen gibt es außer Mesolithikum Spuren von Eneolithikumausgang, Früheisenzeit, Frümittelelter und Neuzeit.

Im Umkreis von einem Kilometer von dem See Mszana sind 50 archäologische Fundstellen (Mesolithikum-Mittelalter) bekannt. Das zeugt von bestimmten Möglichkeiten der Ausnutzung der Ökosphäre im Laufe von den letzten sechs bis acht Jahrtausenden auf diesem Gebiet.